

Dr Nikola Todorovski,
Zemjodjelsko-šumarski fakultet — Skopje

PRILOG POZNAVANJU TEŽINE RUNA I RANDMANA VUNE ŠARPLANINSKE OVCE

UVOD

Po broju grla (450000 ili oko 25%) šarplaninski soj ovaca zauzima drugo mesto u SR Makedoniji. Međutim, privredna važnost šarplaninske ovce prolazi takođe iz sledećeg:

— SR Makedonija, prema poslednjoj inventarizaciji, raspolaže sa oko 500000 ha pašnjaka, od kojih površina visokoplaninski pašnjaci zauzimaju oko 200000 ha (Jelik-Bandžo 5)

— Veliki deo visokoplaninskih pašnjaka, među kojima posebno mesto zauzima šarplaninska pašnjačka oblast, može se iskoristiti i decenijama se koristila šarplaninskom ovcom.

Šarplaninska jagnjad su vrlo tražena kako na domaćem, tako isto i na stranom tržištu radi, svog ukusnog mesa

— Mleko šarplaninskih ovaca se koristi za spravljanje šarplaninskog kačkavalja, koji ima neograničenu prođu na domaćem i stranom tržištu.

Pored sve privredne važnosti, šarplaninska ovca spada među naše najmanje ispitivane pramenke. Ovo se posebno odnosi na težinu nastriega vune i njen randman što nas je i pobudilo na ova ispitivanja.

Slika 1. — Šarplaninska ovca

ISPITIVANI MATERIJAL I METODIKA RADA

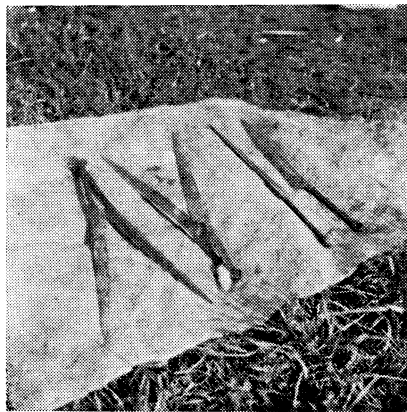
Kao materijal za ispitivanje poslužile su nam ovce Fakultetskog oglednog dobra u selu Trubarevu kod Skopja i ovce ZIK »Povardarje« — Nego, tino, ranije ZIK »Vardar« — Gradsko.

Težina runa je ispitivanja kod 434 ovce i 76 ovnova, kao i kod 104 jagnjeta, a randman runa kod 177 ovaca i 15 ovnova.

Težina runa, kako je uobičajeno, kontrolisana je kod prolećne striže koja se u užem odgajivačkom području šarplaninske ovce izvodi početkom meseca maja, odnosno kad se vremenske prilike ustale.

Striža ovaca je izvedena makazama zanatske proizvodnje zvane »Krklice«. Težina runa izmerena je rimskim kantarom sa tačnošću od 50 g.

Ispitivanje % čistog vunskog vlakna (randmana vune) izvršeno je pomoću modificirane Natorp (8) metode. Modifikacija u pomenutoj metodi se sastoji u tome što je umesto uzimanja samo četiri uzorka od po 10 g (sa plećke, rebara, sapi i leđa) uzimana proba vune u vidu krsta. Duži krak krsta prolazio je preko mesta za uobičajeno uzimanje proba vune (plećka, rebro, sapi), a kraći kraj počinjao je od sredine leđa i završavao na trbuhu. Druga razlika od gore spomenute Natorp metode je u tome što smo uzimali veće količine vune za potrebe ispitivanja. Tako npr. umesto 40 g vune prosečno je kod ovaca ispitano 141 g, a kod ovnova 168 g.

Slika 2. — Makaze za stržu vune zvane »Krklice«

Sama tehnika kondicioniranja nije se razlikovala ni po čemu od uobičajene zbog čega je posebno i ne navodimo.

Od statističkih vrednosti izračunate su sledeće: srednja vrednost (M), greška srednje vrednosti (m), standardna devijacija (σ) i varijacioni koeficijent (V) (Tavčar, 14); korelacioni koeficijent izračunat je prema metodi S. Barić (2).

SOPSTVENI REZULTATI ISTRAŽIVANJA

a) Težina runa

Prosečna težina runa ovaca iznosi $M = 1,3530 \pm 0,1172$ kg sa varijacijama od 0,5 — 2,4 kg, a kod ovnova $M = 1,6976 \pm 0,0447$ kg, s varijacijama od 1,0 — 2,4 (Tabela 1). Razlika u težini runa za dve uzastopne godine mala je kako kod ovaca tako i kod ovnova, jer kod ovaca iznosi 0,0759, a kod ovnova 0,1380 kg. Varijabilnost težina kod šarplaninskih ovaca je veća (0,5 — 2,4 kg) nego kod šarplaninskih ovnova (1,0—2,4 kg).

Ako težinu runa ovaca predstavimo sa 100%, onda bi težina runa ovnova iznosila 125,4%. Ovaj indeks, upoređujući ga s nalazom Taškovskog (15) za ovčepoljsku ovcu 142% i rezultatom Nikolića (10) za merino 153,4%, ukazuje na slabije izraženu razliku između težine runa šarplaninskih ovaca i ovnova.

Tabela 1 — Težina runa šarplaninskog soja ovaca

	M±m	σ	V	Varijacije	n
O v c e					
Fakultetsko dobro 1958.	1,3151±0,0219	0,3560	27,0701	0,5—2,4	246
Fakultetsko dobro 1959.	1,3910±0,2125	0,2914	20,8270	0,7—2,2	188
Prosek:	1,3530±0,1172	0,3237	23,9485	0,5—2,4	434
O v n o v i					
PIK »Vardar« 1961. godine	1,7666±0,0359	0,2494	14,1288	1,0—2,4	48
PIK »Vardar« 1962. godine	1,6286±0,0536	0,2839	17,4321	1,0—2,4	28
Prosek:	1,6286±0,0447	0,2666	15,7804	1,0—2,4	76

Iz priložene tabele 2 se vidi da je težina runa posle četvrte godine opala. Sličnu pojavu konstatovao je Belić (1), utvrdivši da se nastrig vune kod cigaje povećavao do četiri i po godine starosti.

Tabela 2 — Težina runa šarplaninske ovce prema starosti (u kg)

Starost u godinama	M±n	σ	V	Varijacije	n
2	1,42±0,02	0,35	24,59	0,6—2,4	38
3	1,31±0,03	0,33	24,26	0,5—2,2	94
4	1,37±0,04	0,36	26,27	0,5—2,2	82
5, 6 i 7	1,31±0,04	0,34	25,95	0,5—2,4	67

Služeći se metodom izračunavanja korelacionog koeficijenta za mali broj varijanata našli smo da postoji jaka pozitivna korelacija između težina runa i težine tela ($r = 0,75$, a $m_r = 0,0559$).

Kako je praksa da se šarplaninska jagnjad strižu u toku leta prve godine života (obično krajem jula ili početkom avgusta) to smo kod jagnjadi kontrolisali nastrig vune, pri čemu smo dobili sledeće: $M = 0,4302 \pm 0,0091$ kg vune s varijacijama od 0,200 — 0,650 kg.

Ako težinu runa prikazemo u relativnim brojevima u odnosu na težinu tela, onda ćemo dobiti da taj indeks iznosi 4,1%, što je više nego kod ovčepoljske 3,3% (Taškovski, 15), peštarske 3,0% (Drecun, 3), peštarske sjeničke 3,3% (Pavlinić, 11) i paške 3,7% (Pavlinić, 12), a manji od ličke ovce 4,5 (Pavlinić, 11). Iz ovoga se može zaključiti, da šarplaninska ovca i pored sve ekstenzivnosti držanja, male žive mere, ipak ima relativno dobar nastrig vune u odnosu na druge pramenke. Ovo svakako ne znači da možemo biti zadovoljni težinom runa već je treba popraviti.

Ukoliko bismo hteli da odredimo mesto šarplaninske ovce u pogledu težine runa, u odnosu na druge naše pramenke, dobili bismo sledeću sliku: peštarska ovca 1,830 kg (Pavlinić, 11), krivovirska 1,620 kg (Mitić, 7), lička 1,524 kg (Pavlinić, 11), peštarske 1,380 kg (Drecun, 3), peštarska 1,380 kg (Končar, 6), šarplaninska 1,353 (Todorovski) sjenička 1,345 kg (Nikolić, 10), vlašićka 1,290 kg (Končar, 6), ovčepoljska 1,220 kg (Taškovski, 15) i paška 1,140 kg (Zdanovski, 4).

b) Čisti prinos vune — randman

Čisti prinos vune — randman kod ovaca iznosi (tabela 3) $M = 58,2511 \pm 0,5164\%$, sa varijacijama od 42—86%. Randman vune ovnova je $M = 68,2000 \pm 0,1244\%$, sa varijacijama od 61—78%.

Tabela 3 — Randman vune šarplaninskog soja ovaca

u godinama	M±n	σ	V	Varijacije	n
Ovce	58,2511±0,5164	6,9102	11,8625	42—86	117
Ovnovi	68,2000±1,1244	4,3548	6,3851	61—78	15

Iz randmana vune šarplaninskih ovaca prema godinama starosti, iznetog u tabeli broj 4, ne može se zaključiti o postojanju neka zakonitosti u vezi sa starošću ovaca.

Tabela 4 — Randman vune šarplaninskih ovaca u starosti od 4—6 godina

	Starost u godinama									
	2		3		4		5		6	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Šarplaninska ovca	18	58,16	55	58,52	59	56,59	40	57,97	5	59,76

Ako uporedimo vlastite rezultate randmana vune šarplaninskih ovaca (58,25%) s rezultatima Nikolića (9) za isti soj ovaca (65,65%) uočavamo razliku od cca 7%. Do razlike u randmanu vune lako može doći, naročito prilikom ispitivanja nekog soja pramenki, budući da čisti prinos vune zavisi u mnogome od više faktora, kao što su: smještaj, ishrana i nega, koji se zbog ekstenzivnog držanja pramenki menjaju iz godine u godinu.

Prema našim rezultatima šarplaninka ima veći randman vune od ovčepoljske 54,49% (Taškovski, 15), sinjske — 54,28% (Rako, 13) svrljiške — 53,87% (Trajić, 16), a manji randman od sjeničke — 69,20% (Nikolić 10).

Ovako veliki randman vune šarplaninska ovca ima verovatno zbog relativno malog procenta sere i drugih stranih primesa (boravak preko leta na visokoplaninskim pašnjacima i zbog nepostojanja zaklona runa su prana kišom).

ZAKLJUČAK

Na osnovu ispitanog nastriga vune kod 434 ovaca, 76 ovnova, 104 jagnjadi i randmana vune kod 177 ovaca i 15 šarplaninskih ovnova, sopstvenost Fakultetskog oglednog dobra u selu Trubarevu kod Skopja i ZIK »Povardarje« kod Negotina na Vardaru ustanovili smo sledeće:

— Zbog neobraslosti ili nedovoljne obraslosti donjeg dela vrata i česte neobraslosti trbuha, glave i nogu do iznad karpalnog i tarzalnog zgloba, nastrig vune je mali jer kod ovaca iznosi 1,35 kg, kod ovnova 1,64 kg a kod šestomesečne jagnjadi 0,43 kg.

— Zbog relativno malog procenta sere i ispranosti runa prosečni randman vune kod ovaca iznosi 58,25% a kod ovnova 68,20%.

— Prosečna težina runa kod šarplaninske ovce izražena u relativnim brojevima u odnosu na težinu tela (32,35 kg) iznosi 4,1%.

Prema tome, popravka šarplaninske ovce trebala bi da se odvija u pravcu povećanja nastriega vune i smanjenja randmana, budući da je sada visoki randman vune proizvod nedovoljne količine sere poželjne konzistencije, kao uslov zaštićenosti vlakna od atmosferskog uticaja.

LITERATURA

1. Belić J.: Prilog poznavanju eksterijera cigaje ovce. Godišnjak Poljoprivredno-šumarskog fakulteta, Beograd, 1948.
2. Barić S.: Statističke metode primijenjene u stočarstvu, Zagreb, 1965.
3. Drecun V.: Analiza meliorativnih svojstava Pešterske ovce. Radovi Poljoprivrednog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu, 1957, 8.
4. Zdanovcki N.: Prilog poznavanju paške vune. Poljodopsko znanstvena smotra, 1942, 5.
5. Jekić M. Bandžo Dj.: Meliorativno poboljšavanje na trevnicite vo Make-donija, Skopje, 1963.
6. Končar L.: Prinos poznavanju vune nekih sojeva pramenke i metodici njene melioracije na području Bosne i Hercegovine. Radovi Poljoprivrednog fakulteta, Sarajevo, 1956, 6—7.
7. Mitić N.: Prilog poznavanju osobina krivovirske ovce s naročitim obzirom na kvalitet crne vune. Arhiv za Polj. nauke, Beograd, 1953, 12.
8. Natrop S.: Kritische Wertung der bisherigen Methoden für Randementbestimmung und einige Untersuchungen an deutschen Schwarzkopfigen Fleischafen und deutschen veredelten Landschaften Zeitschrif. für Tierzucht und Zuchtungsbiologie, Band 44, Heft 3, Berlin, 1939.
9. Dikolić dr: Prilog poznavanju kvaliteta vune šarplaninskog soja ovaca, Arhiv za polj. nauke, God. V, Sv. 10, Beograd, 1952.
10. Nikolić dr: Poznavanje sjeničkog (pešterskog) soja ovaca i mere za njegovo poboljšanje. Beograd, Naučna polj. biblioteka, Sveska 1, 1952.
11. Pavlinić P.: Osnovi rada na obnovi i unapređenju ovčarstva u NRH, Zagreb, 1948.
12. Pavlinić P.: Paška ovca, Vet. arhiv, knjiga 6, Zagreb, 1946, 6.
13. Rako A.: Prilog poznavanju pramenke u okolini Sinja. Vet. Arhiv, XII, 1942, 4.
14. Tavčar Al.: Biometrika u poljoprivredi, Zagreb, 1946, Poljoprivredni nakladni Zavod.
15. Taškovski M.: Poznavanje ovčepoljske ovce. God. Zbornik na Zemjodelsko-šumarskiot fakultet vo Skopje, Zemjodelstvo, tom XV, God. 1961/62.
16. Trajić D.: O Svrljiškoj ovci i njenim produktivnim osobinama, Beograd, 1953.